

نقش واسطه ای انگیزش تحصیلی در رابطه با غرقگی، عملکرد شناختی و سلامت معنوی با اشتیاق تحصیلی

فرحناز عطائیان^۱

شهناز خالقی پور^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۱۰

چکیده

ضرورت شناخت عوامل موثر بر علاقه تحصیلی به عنوان یک هدف اساسی مورد توجه می باشد. این پژوهش با هدف نقش میانجی انگیزش تحصیلی در رابطه با غرقگی، عملکرد شناختی و سلامت معنوی با اشتیاق تحصیلی انجام شد. روش پژوهش توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری دانشجویان دانشگاه اصفهان در سال ۱۴۰۰ بودند که با نمونه گیری دردسترس ۲۰۰ نفر انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه انگیزش تحصیلی والرند و همکاران، پرسشنامه اشتیاق تحصیلی وانگ و همکاران، پرسشنامه غرقگی جکسون و مارتین، پرسشنامه کارکردهای شناختی نجاتی و پرسشنامه سلامت معنوی پولوتزین والیسون بود. یافته ها نشان داد برازش کلی مدل با شاخص نیکویی برازش ریشه باقیمانده مجذور میانگین مورد تایید قرار گرفت. متغیرهای عملکرد شناختی، غرقگی و سلامت معنوی توانسته اند ۴۰/۸ درصد از تغییرات اشتیاق تحصیلی را تبیین کنند. با توجه به مقدار ضریب استاندارد انگیزش بیرونی و درونی نسبت به عملکرد شناختی و سلامت معنوی تاثیر بیشتری بر اشتیاق تحصیلی داشته اند و متغیرهای عملکرد شناختی، غرقگی و سلامت معنوی در مجموع فقط ۲۶/۳ درصد از انگیزش درونی و ۱۵/۴ درصد از انگیزش بیرونی را تبیین می کنند. در سطح اطمینان ۹۵٪ مسیرهای عملکرد شناختی، غرقگی و سلامت معنوی بر اشتیاق تحصیلی معنی دار است. همچنین مسیر عملکرد شناختی (انعطاف پذیری ذهنی) و سلامت معنوی بر انگیزش تاثیر گذار است. مسیر عملکرد شناختی (برنامه ریزی، حل مسئله) بر اشتیاق تحصیلی تاثیر گذار است. بنابراین انگیزش تحصیلی به عنوان یک متغیر میانجی می تواند روابط بین کارکردهای شناختی، غرقگی و سلامت معنوی را با اشتیاق تحصیلی تحت تاثیر قرار دهد.

کلید واژه ها: انگیزه تحصیلی، غرقگی، عملکرد شناختی، سلامت معنوی، اشتیاق تحصیلی

مقدمه

اشتیاق تحصیلی به عنوان یک محرک درونی، باعث می‌شود فراگیران به طور فعال‌تری در فرایند یادگیری مشارکت کنند، برای دستیابی به اهداف تحصیلی تلاش کنند و از تجربه‌های آموزشی بیشتری لذت ببرند. زمانی که فراگیران احساس اشتیاق و علاقه به موضوعات آموزشی داشته باشند، احتمال موفقیت و پیشرفت بیشتری در یادگیری دارند (رویز-الفونسو و لئون، ۲۰۱۶). بنابراین، تقویت اشتیاق تحصیلی باید به عنوان یک هدف اساسی در سیاست‌ها و روش‌های آموزشی مدنظر قرار گیرد، تا به منظور بهبود کیفیت آموزش و پرورش، به آن توجه ویژه‌ای شود. اشتیاق به فرآیند تأثیرگذاری یا برانگیختگی افراد از نظر ذهنی و عاطفی برای انجام کاری خلاقانه اشاره دارد. این اشتیاق بر اساس نظام ارزشی، تجارب، تخیلات و اولویت‌ها صورت می‌گیرد (زیمبلاس، ۲۰۰۷). اشتیاق تحصیلی به احساس هیجان، انرژی و غرق شدن در فعالیت‌های یادگیری، علاقه، انگیزه و تمایل فعال به یادگیری و مشارکت در فعالیت‌های آموزشی و دستیابی به اهداف تحصیلی و تعامل مثبت با محیط آموزشی اشاره دارد که شامل علاقه به موضوعات درسی، انگیزه برای پیشرفت تحصیلی، اعتماد به نفس در برابر چالش‌های تحصیلی و ارتباط مثبت با معلمان و تجربه مثبت‌تری از یادگیری می‌شود (والرند، چی چکن و پاکت، ۲۰۲۰). نیومن، والگ و لامبلورن (۱۹۹۲) اشتیاق تحصیلی را به عنوان سرمایه روانی دانش‌آموزان و تلاش مستقیم آنها برای یادگیری و کسب مهارت‌ها تعریف کرده‌اند. این ویژگی سبب مشارکت مؤثر دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدرسه، شرکت در فعالیت‌های کلاسی، سازگاری با فرهنگ مدرسه و روابط مناسب با معلمان و سایر دانش‌آموزان می‌شود. این اشتیاق می‌تواند به عنوان منبع انرژی و پیشران برای موفقیت‌های تحصیلی و حرکت به سمت اهداف آموزشی مورد استفاده قرار گیرد. افراد با اشتیاق تحصیلی بالا توجه و تمرکز بیشتری بر مطالب آموزشی دارند، تلاش بیشتری می‌کنند، از انجام وظایف تحصیلی لذت بیشتری می‌برند، از رفتارهای ناسازگارانه و نامطلوب اجتماعی بیشتر اجتناب می‌کنند، به قوانین و مقررات آموزشی تعهد بیشتری نشان می‌دهند (والرند، ۲۰۱۶). آپادایا و سلما آرو (۲۰۱۳) دو رویکرد متفاوت برای تعریف سازه اشتیاق تحصیلی ارائه کرده‌اند. رویکردی که اشتیاق تحصیلی را سازه‌ای چندبعدی با ابعاد شناختی، انگیزشی (عاطفی) و رفتاری معرفی می‌کند و رویکردی دیگر که اشتیاق تحصیلی را به صورت یک سازه واحد و با سه مؤلفه انرژی، معنا و مشارکت توصیف می‌کند. این رویکرد اشتیاق تحصیلی را به صورت تعامل مثبت، به قصد انجام دادن کاری و وضعیت ذهنی کاری مطلوب با سه ویژگی جذب (غرق شدن در فعالیت‌ها)، نیرومندی یا انرژی (انعطاف‌پذیری بالای ذهن در تحصیل) و وقف خود (تعهد و دلبستگی تحصیلی) تعریف می‌کند (والرند، چی چکیان و اشلبگ، ۲۰۲۴). انگیزش تحصیلی نیز به عنوان عاملی مؤثر بر موفقیت تحصیلی، همراه با توانایی‌های ذهنی و شناختی مطرح شده است. انگیزش به عنوان یک وضعیت درونی است که فرد را به انجام فعالیت یا دستیابی به هدف تحریک می‌کند. این

وضعیت شامل عواملی مانند انگیزه، علاقه، توقعات و اهداف شخصی است که باعث تنظیم رفتار و تصمیم گیری برای دستیابی به اهداف میشود. انگیزش می تواند از منابع درونی و بیرونی تأثیر پذیرد و نقش مؤثری در پیشرفت شخصی، یادگیری و عملکرد ایفا کند (هافمن، الیوت و الوشین، ۲۰۰۲). سیستم پاداش مغزی در تنظیم انگیزه و اشتیاق به تحصیل نقش دارد. انگیزش تحصیلی یک وضعیت پیچیده و چندبُعدی است که توسط فعالیتهای عصبی و شیمیایی مغز تنظیم میشود که میتواند به عنوان عاملی اصلی برای افزایش اشتیاق تحصیلی عمل کند. زمانی که فراگیران انگیزه قوی برای دستیابی به اهداف تحصیلی دارند، احتمال موفقیت آنها برای دستیابی به اهداف تحصیلی بیشتر است. انگیزش تحصیلی می تواند از طریق کارکردهای مغزی بر اشتیاق تحصیلی تأثیرگذار باشد (مارتین و دوسون، ۲۰۰۹).

عملکرد شناختی یک ساختار نظری است که حوزه‌ای از فرآیندهای شناختی را توصیف می کند که وظیفه تنظیم، کنترل و مدیریت سایر فرآیندهای شناختی را بر عهده دارد. عملکرد اجرایی یک مفهوم واحد نیست بلکه توصیف گستره‌ای از مجموعه فرآیندهای درگیر در حوزه‌های خاصی از کنترل شناختی و رفتاری است. ملترز (۲۰۰۷) کارکردهای اجرایی را به عنوان چتری برای فرآیندهای شناختی پیچیده که رفتار هدفمند ایجاد می کند، دانست که شامل هدفگذاری، برنامه ریزی، سازماندهی رفتار در طول زمان، انعطاف پذیری، توجه، حافظه فعال و فرآیندهای خودنظم دهی می باشد (فیروززی، ۱۳۸۹). عملکردهای اجرایی شامل فرآیندهای شناختی اساسی مانند کنترل توجه، مهار شناختی، کنترل مهاری، حافظه فعال و انعطاف پذیری شناختی است. کارکردهای اجرایی با مرتبه بالاتر نیاز به استفاده همزمان از چندین کارکرد اجرایی اساسی دارد و شامل برنامه ریزی و هوش سیال (به عنوان مثال، استدلال و حل مسئله) است. فرآیندهایی چون تمرکز، توجه، برنامه ریزی، کنترل افکار و رفتار، سازماندهی استدلال و حافظه که خاستگاه مغز است از جمله کارکردهای شناختی هستند که انسان به واسطه این فرایندها می تواند فعالیت های هوشمندانه داشته باشد. گاتری (۲۰۰۹) وظایف عملکردهای شناختی را شامل کنترل و هماهنگی رفتار، برنامه ریزی اهداف، نظارت بر رفتار خود، بازداری پاسخ نامناسب، انعطاف پذیری و جهت گیری رفتار آینده و انجام امور به طور موفقیت آمیز در زندگی روزمره می داند. کارکردهای اجرایی این وظایف را به کمک یک سری کارکردها و نیروهای مهم از جمله حافظه فعال، انعطاف پذیری، بازداری پاسخ، استدلال، برنامه ریزی و توجه انجام می دهد (شهابی، ۱۳۹۲). ساختارهای خاص مغز، حالت های انگیزشی و هیجانی ایجاد می کند. این اثرات از طریق فعالیتهای مغزی و تأثیر بر فرآیندهای شناختی و انگیزشی صورت می گیرد و انگیزش تحصیلی می تواند با فعال سازی سایر بخشهای مغز مرتبط با پاداش، احساس خوشایندی و لذت از یادگیری و دستیابی به اهداف را تقویت کند. این امر می تواند باعث افزایش اشتیاق و تلاش برای دستیابی به اهداف تحصیلی شود (مینگ و همکاران، ۲۰۱۶).

انگیزش تحصیلی از طریق فعال سازی بخش های مغز به بهبود حافظه، تمرکز و توجه کمک می کند و با تأثیر بر مناطق مغز مرتبط با احساسات و انگیزش به تقویت احساسات مثبت و اشتیاق برای یادگیری و دستیابی به اهداف تحصیلی، فرایند یادگیری را تسهیل می نماید. یادگیری با علاقه می تواند به تقویت شناخت، افزایش سرعت فکر، تمرکز و انعطاف پذیری مغز کمک کند و عملکرد تحصیلی و شناختی را بهبود بخشد (تاکوچی و همکاران، ۲۰۱۴).

به طور کلی، درک فرآیندهای شناختی-عصبی مغز در شناسایی عوامل کلیدی در شکل گیری اشتیاق تحصیلی موثر می باشد. براساس نظریه های شناختی انگیزش، باورها، انتظارات و اهداف تحصیلی بر اشتیاق یادگیری تأثیر می گذارند. نظریه عصب-زیستی انگیزش بر نقش سیستم های عصبی در انگیزش و رفتار تأکید دارد. سیستم های مغزی پاداش و انگیزش شامل سیستم لیمبیک و مدارهای دوپامینرژیک نقش مهمی در ایجاد انگیزش، رفتارهای هدفمند و برانگیختگی رفتار تحصیلی دارند. براساس شواهد، کارکردهای شناختی مغز می تواند از طریق اثرگذاری بر هیجانان مثبت، اشتیاق تحصیلی و تحول مثبت به پیشرفت تحصیلی کمک کند. توجه، حافظه، حل مسئله و برنامه ریزی، تأثیر چشمگیری بر انگیزش تحصیلی دارند و می توانند به عنوان ابزارهای اساسی برای تنظیم و تقویت انگیزه و اشتیاق به یادگیری عمل کنند (دیپو و کولینز، ۱۹۹۹).

یکی از سازه های مؤثر بر اشتیاق، غرقگی است. این مفهوم به حالتی اشاره دارد که در آن فرد به انجام فعالیتی مشغول می شود که شامل احساس لذت و رضایت از فعالیت، تمرکز کامل، از دست رفتن حس زمان، احساس کنترل بر فرایندهای در حال انجام و حذف نگرانی های بیرونی است (پیفر و انجرز، ۲۰۱۷).

چیک سنت میهالی غرقگی را یک وضعیت ذهنی توصیف می کند که فرد چنان در یک فعالیت فیزیکی یا فعالیت فکری غرق می شود که گذشت زمان را احساس نمی کند. تجربه غرقگی می تواند به بهبود انگیزش، خلاقیت و بهره وری منجر شود و به شکوفایی افراد کمک کند. هنگام تجربه غرقگی، فعالیت بیشتر در ناحیه پیش پیشانی مغز مشاهده می شود که با حالت بسیار متمرکز همراه است. همچنین سطح دوپامین و اندورفین افزایش و سطح کورتیزول کاهش می یابد (هافمن و نوواک ، ۲۰۰۹). تجربه غرقگی به دلیل ایجاد احساس لذت، رضایت و کنترل، باعث تقویت انگیزه درونی برای فعالیت ها می شود. افراد در این حالت بیشتر به دنبال لذت از فعالیت هستند تا دستیابی به پاداش های بیرونی. در مجموع، غرقگی و انگیزش درونی یک چرخه مثبت را شکل می دهند که موجب افزایش انگیزش، تمرکز، خلاقیت و بهره وری می شود (چک سنت میهالی، ۲۰۱۴).

سلامت معنوی یک مفهوم چندبعدی است که به احساس معنا، هدف و ارتباط با چیزی فراتر از خود اشاره دارد. این مفهوم به عنوان یکی از ابعاد اصلی سلامت و بهزیستی شناخته می شود که شامل دو بعد وجودی که به احساس هدفمندی، معنا و رضایت از زندگی مربوط می شود و بعد مذهبی

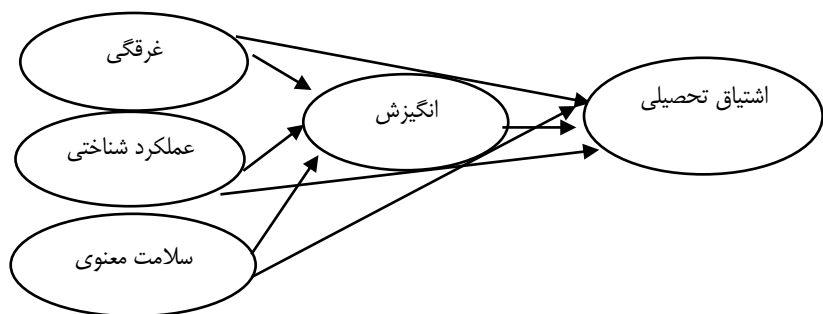
که به ارتباط فرد با خدا یا نیروی مقدس و تجربیات معنوی اشاره دارد. افراد با سلامت معنوی بالاتر احساس هدفمندی، آرامش درونی و رضایت از زندگی بیشتری دارند و احساس اتصال به چیزی فراتر از خود را تجربه می کنند (گرین و نوبل، ۲۰۱۰).

سلامت معنوی با سلامت روان، رفاه و با پیامدهای مثبت در حوزه های تحصیلی همراه است. تحقیقات نشان می دهد سلامت معنوی دانشجویان با اشتیاق تحصیلی آنها ارتباط دارد. این عامل ریشه در احساس معنا و هدفمندی در زندگی دارد و فرد را بیشتر در فعالیتهای یادگیری درگیر می کند و انگیزه درونی قوی تری برای موفقیت تحصیلی دارند (توان و همکاران، ۱۳۹۸).

سلامت معنوی همچنین با افزایش خودکارآمدی تحصیلی مرتبط است و اشتیاق و درگیری در فعالیتهای یادگیری را تقویت می کند. بهزیستی معنوی با کاهش استرس، اضطراب و افسردگی به طور غیرمستقیم بر اشتیاق تحصیلی تأثیر مثبت می گذارد. این ارتباط تأکید بر اهمیت توجه همزمان به ابعاد معنوی و انگیزشی در تقویت عملکرد و پیشرفت تحصیلی دارد (امیری و همکاران، ۲۰۱۸).

پژوهش برزگر، برزگر و ملایی بهرامی (۱۳۹۳) نشان می دهد تقویت راهبردهای شناختی فراگیران، پیش بینی کننده ی انگیزش، عملکرد و موفقیت تحصیلی آنان می باشد و فراگیران برای دستیابی به موفقیت تحصیلی باید بیاموزند که چگونه هدف های خود را بشناسند، تنظیم و پیگیری کرده و عملکرد تحصیلی خود را به رغم دشوار بودن تکالیف درسی، حفظ کنند و همچنین شماری از پژوهش ها نشان داده که فقط استفاده از راهبردهای مطالعه و راهبردهای شناختی برای بهبود عملکرد تحصیلی کافی نیست بلکه فراگیران باید برای استفاده از این راهبردها برانگیخته شوند. پژوهش چمنی، عجم و سلم آبادی (۱۳۹۶) نشان داد بین انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته پرستاری و اشتیاق تحصیلی رابطه مثبت معنادار وجود دارد. پژوهش پون، هو و چو (۲۰۲۲) نشان می دهد عملکردهای اجرایی شامل انعطاف پذیری شناختی و حافظه واسطه وضعیت اقتصادی و اجتماعی و عملکرد تحصیلی کودکان چینی می باشد. پژوهش لو و همکاران (۲۰۲۰) نشان داد تأثیر تعاملی بین انگیزه های درونی و بیرونی نشان داد که انگیزه بیرونی برای عملکرد تحصیلی دانش آموزان با انگیزه درونی بالا مضر است. با این حال، برای دانش آموزان با انگیزه درونی پایین، انگیزه بیرونی به بهبود عملکرد تحصیلی کمک کرد. انگیزه درونی نیز تأثیر مثبت متوسطی بر عملکرد تحصیلی داشت. غرقگی با پیشرفت تحصیلی و موفقیت در یادگیری ارتباط دارد. برای زبان آموزان چینی، علاقه تنها انگیزه کلیدی برای یادگیری نیست. دلایل بیرونی می تواند یادگیری دانش آموزان را در زمانی که علاقه ای به موضوع ندارند تسهیل کند. انگیزه بیرونی فقط برای دانش آموزان با انگیزه درونی بالا آسیب می زند. پژوهش توان و همکاران (۱۳۹۸) نشان می دهد هوش معنوی منجر به افزایش اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی می شود. پژوهش ناهودا، نورحسن و نادیا (۲۰۲۳) نشان داد هوش معنوی باعث انگیزه برای یادگیری در دانشجویان جاکارتا می شود. پژوهش فوکودا و همکاران

(۲۰۱۱) نشان داد بین کارکردهای شناختی و انگیزه ی تحصیلی که بر روی دانشجویان صورت گرفت رابطه ی مثبت و معناداری میان کاهش انگیزه ی تحصیلی و کارکردهای شناختی وجود نداشته است. پژوهش باقری، برزگر بافروبی و استبراقی (۲۰۲۲) نشان داد تجربه شیفتگی رابطه بین سبک های اسناد و درگیری تحصیلی را تحت تاثیر قرار می دهد. این یافته همسو با پیشینه پژوهشی پون، هو و چو (۲۰۲۲) که نشان می دهد عملکردهای اجرایی شامل انعطاف پذیری شناختی و حافظه بر عملکرد تحصیلی کودکان چینی تاثیر دارد و عملکرد شناختی واسطه شرایط اقتصادی و اجتماعی با عملکرد تحصیلی می باشد. همچنین با پژوهش هانگ و همکاران (۲۰۲۲) که نشان داد مهارت های فراشناختی می تواند بر اشتیاق تحصیلی تاثیر بگذارد همسو می باشد. با توجه به پیشینه پژوهشی تقویت این عوامل می تواند به ارتقای موفقیت تحصیلی منجر شود. با توجه به اینکه اشتیاق تحصیلی به عنوان یکی از مهم ترین شاخص های موفقیت و پیشرفت دانشجویان مطرح است، شناسایی و درک عوامل مؤثر بر این سازه مهم اشتیاق تحصیلی از اهمیت برخوردار است. با این وجود، نقش واسطه ای انگیزش تحصیلی در ارتباط بین این متغیرها با اشتیاق تحصیلی به طور همزمان مورد بررسی قرار نگرفته است. بنابراین ارائه مدل جامع تر از عوامل مرتبط با اشتیاق تحصیلی دانشجویان، درک عمیق تر مکانیزم های تأثیرگذاری این متغیرها، و شناسایی نقاط ورودی برای طراحی و اجرای برنامه های مداخله ای موثر، می تواند به ارائه رویکردهای جامع تر در ارتقای عملکرد تحصیلی کمک کند. بنابراین این پژوهش با هدف پاسخگویی به این سوال بود که غرقگی، کارکردهای شناختی و سلامت معنوی بر اشتیاق تحصیلی تاثیر مستقیم دارد ؟ انگیزش تحصیلی می تواند در رابطه بین غرقگی، کارکردهای شناختی و سلامت معنوی با اشتیاق تحصیلی نقش میانجی داشته باشد؟

شکل ۱- الگوی مفهومی پژوهش

روش پژوهش

این مطالعه از پژوهش های توصیفی از نوع همبستگی و براساس معادلات ساختاری می باشد. جامعه آماری دانشجویان دانشگاه اصفهان در سال ۱۴۰۰ بودند. با توجه به تعداد نمونه ۲۰۰ تا ۴۰۰ نفر برای مطالعات مدل سازی معادله ساختاری، حجم نمونه مورد نیاز برای پژوهش حاضر ۲۰۰ نفر در نظر گرفته شد که با روش نمونه گیری دردسترس به صورت پرسلاین و با توجه به اصول اخلاق در پژوهش و تضمین محرمانه ماندن اطلاعات پرسشنامه ها اجرا و داده ها جمع آوری گردید. ملاک های ورود به مطالعه سن 20 تا ۳۵ سال و تمایل به مشارکت در مطالعه بود.

ابزار پژوهش

پرسشنامه انگیزش تحصیلی

مقیاس انگیزش تحصیلی والرند^۱ و همکاران، بر مبنای نظریه (خود- تعیین کنندگی) ساخته شده و دارای ۲۸ پرسش هفت گزینه های است که سه خرده مقیاس انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی انگیزگی را می سنجد. مقیاس نمره گذاری پرسشنامه یک مقیاس ۷ درجه ای می باشد. ضریب آلفای محاسبه شده برای کل پرسشنامه معادل ۰/۸۸ می باشد. در بررسی های به عمل آمده، توسط رابرت والرند و همکارانش نشان میدهد که روایی و پایایی نمونه انگلیسی مقیاس انگیزش تحصیلی بر روی دانش آموزان دبیرستانی و نیز دانشجویان کانادایی، مورد تایید قرار گرفته است. در تحقیقی در دانشگاه شیراز، پایایی آن نیز به روش بازآزمایی و محاسبه آلفای کرونباخ^۲ بررسی شد. در بازآزمایی به فاصله دو هفته ضریب ۰/۷۳ بدست آمد و روایی محتوایی آن مورد تایید قرار گرفته است. پایایی در مطالعه ویسانی و همکاران (۱۳۶۵) میزان آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس های انگیزش درونی، بیرونی و بی انگیزگی به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۸۶، ۰/۶۷ بدست آمد.

¹ Walrand academic motivation

² Cronbach's alpha

پرسشنامه سلامت معنوی^۱

برای سنجش سلامت معنوی از پرسشنامه ی استاندارد سلامت معنوی پولوتزین والیسون^۲ استفاده می شود. این پرسشنامه دارای ۲۰ گویه که ده سوال آن سلامت مذهبی و ده سوال دیگر سلامت وجودی را اندازه گیری می کند. نمره گذاری در طیف لیکرت شش گزینه ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم می باشد. امتیازات از ۱ تا ۶ به ترتیب به گزینه های «کاملاً مخالفم، مخالفم، نسبتاً مخالفم، نسبتاً موافقم، موافقم، کاملاً موافقم» داده میشود. ۹ گویه به صورت معکوس نمره گذاری شده است. دامنه نمره برای سلامت مذهبی و وجودی، هر کدام به تفکیک ۶۰-۱۰ می باشد. هرچه نمره بدست آمده بالاتر باشد سلامت مذهبی و وجودی بالاتر است. سلامت معنوی جمع دو نمره سلامت مذهبی و وجودی است. این پرسشنامه به طور کلی فلسفه اصلی زندگی، برآیند داشتن هدف و معنی در زندگی، عشق و بخشش را مورد ارزیابی قرار میدهد. سلامت وجودی به حس هدفمندی و رضایت از زندگی و سلامت مذهبی به رضایت حاصل از ارتباط با یک قدرت برتر یا خداوند اطلاق شده است. روایی پرسشنامه سلامت معنوی پس از ترجمه به فارسی از طریق روایی محتوا تأیید شده است. پایایی پرسشنامه از طریق ضریب پایایی آلفای کرونباخ، ۰/۸۸ تعیین گردید (بالجانی و همکاران، ۱۳۹۰).

مقیاس غرقگی

این مقیاس در سال ۲۰۰۸ توسط مارتین و جکسون ساخته شد. این فرم کوتاه برگرفته از فرم بلند چند عاملی جکسون و اوکلند (۲۰۰۲) و جکسون و مارش (۱۹۹۶) است و دارای ۹ گویه است. هر سوال براساس طیف لیکرت دارای ۵ گزینه است. مارتین و جکسون (۲۰۰۸) فرم کوتاه را جهت مطالعه غرقگی در فعالیت های فوق برنامه دانش آموزان دبیرستانی آزمودند و فرم کوتاه را از نظر اعتبار درونی قابل اعتماد دانستند. در مطالعه مارتین و جکسون (۲۰۰۸) جهت سنجش اعتبار بیرونی غرقگی همبستگی سازه مذکور با سازه انگیزه و اشتغال ارزیابی شد که نتایج اعتبار بیرونی مقیاس را تایید کرد. جلیلی و همکاران (۱۳۹۶) ضریب همسانی درونی کل مقیاس با آلفای کرونباخ ۰/۸۵ و ضریب گاتمن برای ارزیابی پایایی تصنیفی ۰/۸۲ به دست آوردند. همبستگی مثبت این مقیاس با

^۱ Spiritual Health Questionnaire

^۲ Paloutzian, & Ellison

انگیزش درونی ۰/۸۳ و با بی انگیزگی ۰/۸۵ - حاکی از روایی همگرایی مقیاس بوده است (رحیم پور، عارفی و منشی، ۱۳۹۸). پایایی این مقیاس در پژوهش حاضر ۰/۷۸ به دست آمد.

پرسشنامه ی اشتیاق تحصیلی

پرسشنامه ی اشتیاق تحصیلی توسط وانگ^۱ و همکاران در سال (۲۰۱۱) طراحی شد. این پرسشنامه شامل ۲۳ سوال است و سه جنبه ی رفتاری، هیجانی و شناختی اشتیاق به مدرسه را در بر می گیرد. اشتیاق رفتاری در دو خرده مقیاس توجه و تمکین، اشتیاق هیجانی در دو خرده مقیاس تعلق به مدرسه و ارزش گذاشتن به آموزش مدرسه ای و اشتیاق شناختی نیز به وسیله ی خرده مقیاس خود تنظیمی و کاربرد راهبرد شناختی هستند. نمره گذاری پرسشنامه در مقیاس لیکرت پنج درجه ای (کاملاً مخالفم) تا (کاملاً موافقم) طراحی شده است. دامنه نمره ۲۳-۱۱۵ می باشد. روایی محتوایی پرسشنامه مورد تایید قرار گرفته و پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۷ بدست آمده است. نتیجه تحلیل عاملی تاییدی وانگ و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد که بارهای عاملی همه سوالات این آزمون بر روی ۶ خرده مقیاس در دامنه ۰/۵۰ تا ۰/۸۹ بوده است. ضرائب پایایی هر یک از خرده مقیاس های این آزمون نیز برابر یا بالاتر از ۰/۷۰ گزارش شده است (زلالی، ۱۳۹۳). پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر برای کل مقیاس ۰/۸۳ به دست آمده است.

پرسشنامه کارکردهای شناختی

این پرسشنامه ۳۰ گویه دارد و سیاهه ای از فعالیت های روزانه نیازمند توانایی های شناختی و سیاهه ای از کارکردهای شناختی مغز مشتمل بر حافظه، توجه، برنامه ریزی، تصمیم گیری و شناخت اجتماعی را براساس مقیاس لیکرت ۵ گزینه ای از ۱ تقریباً همیشه این پرسشنامه توسط نجاتی (۱۳۹۲) طراحی و ساخته شد. دارای ۳۰ سوال و ۷ خرده مقیاس می باشد. نمره گذاری آن به صورت لیکرت از ۱ تقریباً هرگز تا ۵ تقریباً همیشه می سنجد. نمره ابزار با مجموع نمره گویه ها محاسبه می شود. بنابراین دامنه نمرات بین ۳۰ تا ۱۵۰ است و نمره بالاتر نشان دهنده توانایی شناختی پایین تر است. نجاتی ویژگی های روان سنجی این ابزار را مطلوب نشان داده است به طوری که میزان آلفای کرونباخ گزارش شده برای این پرسشنامه ۰/۸۳ و همبستگی آزمون بازآزمون آن در سطح ۰/۰۱ معنادار بوده است. همسانی درونی خرده مقیاس ها برای سوال های مربوط به حافظه ۰/۷۵، کنترل مهارتی و توجه انتخابی ۰/۶۲، تصمیم گیری ۰/۶۱، برنامه ریزی ۰/۵۷، توجه پایدار

¹ Wang Academic Enthusiasm Questionnaire

۰/۵۳ شناخت اجتماعی ۰/۴۳ و انعطاف پذیری شناختی ۰/۴۵ نشان داده شده است. روایی محتوایی پرسشنامه مورد تایید فرار گرفته است (نجاتی، ۲۰۱۳). در این مطالعه پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳ برآورد شده است. داده ها با آزمون مدل سازی معادلات ساختاری در نرم افزار Smart PLS تحلیل شد.

یافته ها

نمونه این پژوهش شامل ۱۰۹ نفر (۵۴/۵ درصد) مرد و ۹۱ نفر (۴۵/۵ درصد) زن هستند. افراد نمونه در بازه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال قرار داشتند و از نظر میزان تحصیلات ۶۳ درصد در مقطع کارشناسی، ۳۱/۵ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و ۵/۵ درصد در مقطع دکتری بودند. ۱۷/۵ درصد متاهل و ۸۲/۵ درصد مجرد بودند.

ارزیابی مدل اندازه گیری: جهت بررسی پایایی و روایی اندازه های سازه از ارزیابی مدل اندازه گیری استفاده شد تا شواهدی مبنی بر گنجاندن آن ها در مسیر ارائه شود. در این پژوهش برای اندازه گیری این که متغیرهای موردنظر از دقت لازم برخوردار هستند روایی سازه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد همه گویه ها دارای آماره t بزرگ تر از مقدار ۱/۹۶ و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بودند. بنابراین هیچکدام از گویه ها از مدل حذف نشدند. جهت سنجش هماهنگی درونی یا میزان پایایی از ارزیابی پایایی مرکب (CR) و ضریب دلون گلدشتاین (PA) استفاده شد. همچنین جهت سنجش روایی همگرا و روایی واگرا به ترتیب از معیار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) و روایی واگرایی یگانه - دوگانه (HTMT) استفاده شد. مقادیر پایایی مرکب و ضریب دلون - گلدشتاین بالای ۰/۷ نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل اندازه گیری است. بنابراین پایایی مدل اندازه گیری مورد تایید قرار می گیرد. همچنین از آنجا که مقدار میانگین واریانس استخراج واریانس برای همه متغیرها از شاخص معیار ۰/۵ بالاتر است. بنابراین روایی همگرا مدل اندازه گیری در این آزمون مورد تایید قرار می گیرد که نتایج آن در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. شاخص های برازش بخش اندازه گیری الگو

متغیر	ضریب دلون - گلدشتاین	پایایی مرکب	معیار میانگین واریانس استخراج شده
انگیزش تحصیلی	۰/۸۴۹	۰/۹۸۴	۰/۹۵۳
غرقگی	۰/۹۵۶	۰/۹۲۰	۰/۸۴۲
عملکرد شناختی	۱	۱	۱
سلامت معنوی	۰/۹۳۲	۰/۹۵۲	۰/۸۵۱
اشتیاق تحصیلی	۱	۱	۱

جدول ۲. روایی واگرا یگانه - دوگانه متغیرهای پژوهش

متغیر	انگیزش تحصیلی	غرقگی	عملکرد شناختی	سلامت معنوی	اشتیاق تحصیلی
انگیزش تحصیلی	۱				
غرقگی	۰/۷۲۰	۱			
عملکرد شناختی	۰/۲۱۱	۰/۱۸۹	۱		
سلامت معنوی	۰/۲۹۷	۰/۰۸۷	۰/۰۸۱	۱	
اشتیاق تحصیلی	۰/۵۴۲	۰/۳۹۰	۰/۲۱۷	۰/۱۷۶	۱

آزمون مدل درونی (ساختاری) : با استفاده از روش بوت استرپینگ برای اندازه گیری معناداری ضریب مسیر استفاده شد. مقادیر t بزرگتر از ۱/۹۶ و p کمتر از ۰/۰۵ صحت رابطه بین سازه ها در سطح ۹۵ درصد را نشان می دهد. چنانچه در جدول ۳ آمده است در سطح اطمینان ۹۵٪ مسیرهای عملکرد شناختی، غرقگی و سلامت معنوی بر اشتیاق تحصیلی معنی دار است. همچنین مسیر عملکرد شناختی(انعطاف پذیری ذهنی) بر انگیزش بیرونی و درونی تاثیر گذار است. مسیر انگیزش درونی و بیرونی بر اشتیاق تحصیلی تاثیر گذار است. مسیر عملکرد شناختی (برنامه ریزی و حل مسئله) بر بی انگیزگی تاثیر مستقیم معکوس دارد. مسیر سلامت معنوی بر انگیزش بیرونی و درونی تاثیر گذار است. مسیر سلامت معنوی بر بی انگیزگی تاثیر مستقیم و معکوس دارد. مسیر عملکرد شناختی(شناخت) بر بی انگیزگی تاثیر مستقیم و معکوس دارد. مسیر غرقگی بر اشتیاق تحصیلی مثبت و معنی دار است . مسیر مستقیم غرقگی بر انگیزش بیرونی و درونی مثبت و معنی دار است. مسیر مستقیم کنترل مهاری بر انگیزش بیرونی مثبت و معنی دار است.

جدول ۲. اثرات مستقیم و غیر مستقیم نقش متغیرهای پژوهش در مدل اصلی

مقادیر P	t آماره	خطای استاندارد	β	مسیرهای مدل
۰/۶۵۷	۰/۴۴۴	۰/۴۱	۰/۰۲۴	انعطاف پذیری -> اشتیاق
۰/۰۳۴	۲/۱۳۱	۰/۳۴	۰/۱۵۱	انعطاف پذیری -> انگیزش بیرونی
۰/۰۳۲	۲/۱۵۴	۰/۱۶	۰/۱۳۳	انعطاف پذیری -> انگیزش درونی
۰/۱۴۳	۱/۴۶۷	۰/۰۷	-۰/۰۹۴	انعطاف پذیری -> بی انگیزگی
۰/۰۴۳	۲/۰۳۰	۰/۱۱	۰/۱۱۹	انگیزش بیرونی -> اشتیاق
۰/۰۰۱	۶/۱۷۳	۰/۰۷	۰/۳۵۴	انگیزش درونی -> اشتیاق
۰/۰۰۱	۴/۷۹۶	۰/۱۵	۰/۲۴۷	تصمیم گیری -> اشتیاق
۰/۵۳۷	۰/۶۱۸	۰/۲۱	-۰/۰۳۸	تصمیم گیری -> انگیزش بیرونی

تصمیم گیری -> انگیزش درونی	۰/۰۳۲	۰/۰۸	۰/۵۳۵	۰/۵۹۳
تصمیم گیری -> بی انگیزگی	-۰/۱۱۲	۰/۰۷	۲/۲۶۲	۰/۰۳۴
بی انگیزگی -> اشتیاق	-۰/۰۴۲	۰/۱۲	۰/۷۶۷	۰/۴۴۳
حل مسئله -> اشتیاق	۰/۱۱۳	۰/۰۳	۲/۱۲۳	۰/۰۳۴
حل مسئله -> انگیزش بیرونی	۰/۰۱۱	۰/۱۷	۰/۲۱۲	۰/۸۳۲
حل مسئله -> انگیزش درونی	۰/۰۹۷	۰/۲۴	۱/۸۵۸	۰/۰۶۴
حل مسئله -> بی انگیزگی	-۰/۲۰۰	۰/۱۸	۳/۵۰۳	۰/۰۰۱
توجه پایدار -> اشتیاق	-۰/۰۰۶	۰/۰۹	۰/۱۳۰	۰/۸۹۷
توجه پایدار -> انگیزش بیرونی	۰/۰۳۰	۰/۱۸	۰/۴۸۶	۰/۶۲۷
توجه پایدار -> انگیزش درونی	۰/۰۱۴	۰/۴۵	۰/۲۶۸	۰/۷۸۹
توجه پایدار -> بی انگیزگی	۰/۰۵۱	۰/۳۲	۰/۹۴۷	۰/۳۴۴
حافظه -> اشتیاق	۰/۰۲۶	۰/۱۹	۰/۵۱۲	۰/۶۰۹
حافظه -> انگیزش بیرونی	۰/۰۴۳	۰/۱۷	۰/۷۸۶	۰/۴۳۲
حافظه -> انگیزش درونی	۰/۰۴۸	۰/۳۲	۰/۹۵۶	۰/۳۴۰
حافظه -> بی انگیزگی	-۰/۰۲۷	۰/۰۷	۰/۴۲۸	۰/۶۶۹
سلامت معنوی -> اشتیاق	۰/۰۴۱	۰/۱۹	۰/۷۴۱	۰/۴۵۹
سلامت معنوی -> انگیزش بیرونی	۰/۱۸۳	۰/۱۱	۲/۷۹۶	۰/۰۰۵
سلامت معنوی -> انگیزش درونی	۰/۲۱۳	۰/۱۲	۳/۹۸۶	۰/۰۰۱

سلامت معنوی -> بی انگیزگی	-۰/۳۰۴	۰/۰۹	۵/۴۷۵	۰/۰۰۱
شناخت -> اشتیاق	۰/۰۲۰	۰/۱۱	۰/۳۹۵	-۰/۶۹۳
شناخت -> انگیزش بیرونی	۰/۰۴۵	۰/۱۰	۰/۸۶۸	-۰/۳۸۶
شناخت -> انگیزش درونی	۰/۰۳۵	۰/۱۳	۰/۸۴۵	-۰/۳۹۸
شناخت -> بی انگیزگی	-۰/۱۲۱	۰/۲۱	۲/۴۶۶	-۰/۰۱۴
غرقگی -> اشتیاق	۰/۱۵۴	۰/۰۴	۲/۵۵۱	-۰/۰۱۱
غرقگی -> انگیزش بیرونی	۰/۳۰۶	۰/۱۸	۴/۶۶۵	-۰/۰۰۱
غرقگی -> انگیزش درونی	۰/۴۰۲	۰/۱۶	۶/۹۳۸	-۰/۰۰۱
غرقگی -> بی انگیزگی	-۰/۰۹۴	۰/۲۳	۱/۵۴۱	-۰/۱۲۴
کنترل مهاری -> اشتیاق	۰/۰۰۶	۰/۱۰	۰/۰۹۶	-۰/۹۲۴
کنترل مهاری -> انگیزش بیرونی	۰/۲۲۱	۰/۲۱	۳/۷۳۴	-۰/۰۰۱
کنترل مهاری -> انگیزش درونی	۰/۰۵۴	۰/۰۹	۱/۰۴۵	-۰/۲۹۷
کنترل مهاری -> بی انگیزگی	۰/۱۱۶	۰/۰۴	۱/۷۲۸	-۰/۰۸۵
انعطاف پذیری -> انگیزش درونی - < اشتیاق تحصیلی	۰/۰۶۹	۰/۰۳	۲/۲۵۵	-۰/۰۲۵
غرقگی -> انگیزش درونی - اشتیاق تحصیلی	۰/۴۱۱	۰/۱۲	۳/۴۴۸	-۰/۰۴۱
سلامت معنوی -> انگیزش درونی - < اشتیاق تحصیلی	۰/۱۱۰	۰/۰۸	۳/۵۴۲	-۰/۰۰۱

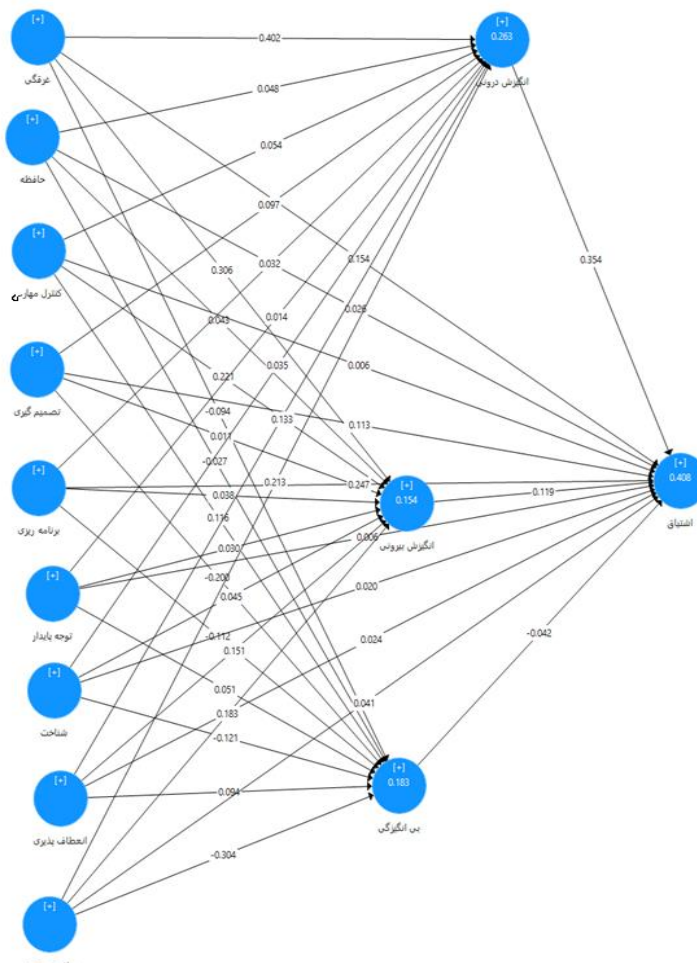
کیفیت مدل و ارزیابی برازش : به منظور ارزیابی قدرت پیش بینی متغیرهای وابسته در مدل از آزمون های ضریب تعیین (R^2) و کیفیت پیش بینی کنندگی (Q^2) استفاده شده است و از شاخص نیکویی برازش ریشه باقیمانده مجذور میانگین (SRMR) برای سنجش برازش کلی مدل استفاده شد. ضریب تعیین معیاری است که بیانگر میزان تغییرات هر یک از متغیرهای وابسته مدل است که به وسیله متغیرهای مستقل تبیین می شود. مقدار ضریب تعیین تنها برای متغیرهای درون نما مدل ارائه می شود و در مورد سازه های برو نزا مقدار آن برابر صفر است. هرچه مقدار ضریب تعیین مربوط به سازه های درونزای مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. نتایج اثرات غیر مستقیم متغیرها در جدول ۳ نشان دهنده برازش متوسط برای مدل ساختاری است. جدول ۵ ضریب تعیین و قدرت پیش بینی متغیر مکنون درون زای اشتیاق تحصیلی و انگیزش تحصیلی را نشان می دهد.

جدول ۴. شاخص های برازش بخش ساختاری مدل

متغیر	R^2	Q^2
اشتیاق تحصیلی	۰/۴۰۸	۰/۲۰۳
انگیزش بیرونی	۰/۱۵۴	۰/۱۸۶
انگیزش درونی	۰/۲۶۳	۰/۱۰۹
بی انگیزگی	۰/۱۸۳	۰/۱۴۸

از بین شاخص های برازش کلی مدل در PLS-SEM ریشه باقیمانده مجذور میانگین مناسب ترین شاخص برای سنجش برازش مدل است. مقادیر ریشه باقیمانده مجذور میانگین کمتر از ۰/۰۸ نشان دهنده برازش مطلوب است. مقدار ریشه باقیمانده مجذور میانگین مدل ۰/۰۷۳ به دست آمد که و در نتیجه این مدل مورد تایید قرار می گیرد. شکل ۱ مدل اصلی در حالت ضرایب مسیر را نشان می دهد. اعداد نوشته شده بر روی خطوط در واقع ضرایب بتا حاصل از معادله رگرسیون میان متغیرها است که همان ضریب مسیر است. اعداد داخل هر دایره نشان دهنده مقدار ضریب تعیین مدل است که متغیرهای پیش بین آن از طریق فلش به آن دایره وارد شده اند. ضریب تعیین برای متغیر اشتیاق

تحصیلی مقدار ۰/۴۰۸ برآورده شده و نشان می دهد که متغیرهای عملکرد شناختی، غرقگی و سلامت معنوی روی هم رفته توانسته اند ۴۰/۸ درصد از تغییرات اشتیاق تحصیلی را توضیح دهند. باتوجه به مقدار ضریب استاندارد و آماره t می توان گفت انگیزش بیرونی و درونی نسبت به عملکرد شناختی و سلامت معنوی تاثیر بیشتری بر روی متغیر اشتیاق تحصیلی داشته اند و متغیرهای عملکرد شناختی، غرقگی و سلامت معنوی در مجموع فقط ۲۶/۳ درصد از تغییرات انگیزش درونی و ۱۵/۴ درصد از تغییرات انگیزش بیرونی و ۱۸/۳ درصد از تغییرات بی انگیزه بودن را تبیین می کنند.

شکل (۱): ضرایب رگرسیونی مدل اصلی

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی انگیزش در رابطه بین عملکرد شناختی، غرقگی و سلامت معنوی با اشتیاق تحصیلی انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد از میان زیر مقیاس های عملکرد شناختی فقط تصمیم گیری و برنامه ریزی بر اشتیاق تحصیلی تاثیر مثبت و معنی دار دارد. این یافته همسو با پیشینه پژوهشی پون، هو و چو (۲۰۲۲) که نشان می دهد عملکردهای اجرایی شامل انعطاف پذیری شناختی و حافظه بر عملکرد تحصیلی کودکان تاثیر دارد و عملکرد شناختی واسطه شرایط اقتصادی و اجتماعی با عملکرد تحصیلی می باشد. همچنین با پژوهش هانگ و همکاران (۲۰۲۲) که نشان داد مهارت های فراشناختی می تواند بر اشتیاق تحصیلی تاثیر بگذارد همسو می باشد. در تبیین این یافته می توان مطرح کرد افرادی که کارکردهای شناختی بالاتری دارند وقتی با تقاضاها و خواست های فراتر یا در چارچوب منابع روانی خود مواجه می شوند بیشتر به شرایط علاقمندی نشان داده و از راهبردهای شناختی و فراشناختی استفاده می کنند به صورتی که با استفاده از یک نقشه کلی یا مجموعه ای از عملیات برای رسیدن به اهداف خود استفاده می کنند و همین راهبردها به فرد کمک می کند تا اطلاعات تازه را جذب کند و با ترکیب با اطلاعات قبلا آموخته شده پیوند زند و همین شرایط زمینه را برای پیشرفت شناختی و اشتیاق تحصیلی آماده می کند. همچنین افرادی که انعطاف پذیری دارند از توجیه های جایگزین استفاده کرده و به شکل مثبت چارچوب فکری خود را بازسازی می کنند و موقعیت های چالش برانگیز را می پذیرند.

نتایج دیگر پژوهش نشان داد غرقگی بر اشتیاق تحصیلی تاثیر مستقیم و مثبت دارد. این یافته همسو با پیشینه پژوهشی باقری و همکاران (۲۰۲۲) می باشد که نشان داد سبک های اسناد و سرمایه های روانشناختی به واسطه تجربه شیفتگی بر درگیری تحصیلی تاثیر دارد. در تبیین این یافته می توان مطرح کرد در وضعیت غرقگی که حالتی از تجارب بهینه است فرد در حالت تمرکز شدید قرار گرفته و نوعی ترکیب عمل و آگاهی ایجاد می شود. افرادی که توانایی بالاتری در تجربه غرقگی دارند این حالت برای آن ها لذت آور و پاداش دهنده است. با فعال شدن نواحی مغز در فشر تمپورال جانبی و میانی مغز تحت تاثیر مهارت و تسلط در یک شرایط چالش انگیز کنجکاو برای کسب مهارت ها و دانش جدید فعال تر شده و حس روانی ناشی از غرقگی می تواند جستجوگری اطلاعات، حالت های چالش برانگیز و کسب تجارب مثبت را دنبال کند و به واسطه انگیزه تحصیلی بر اشتیاق تحصیلی تاثیر مثبت بگذارد. بنابراین از حالت غرقگی به عنوان فرصتی برای بکارگیری و یادگیری بهتر تجارب آموزشی استفاده می شود چون حالت غرقگی این اشتیاق را در یادگیرنده ایجاد می کند که تجربیات خود را بسازد. بنابراین اشتیاق تحصیلی تصویری غنی از عاملیت انسانی را به تصویر می کشد که رفتار یادگیرندگان را از نظر ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری تبیین می کند و چون تاکید بر یادگیری

فعال دارد هدفی مناسب برای آموزش و پرورش می‌باشد به این دلیل که فراگیران را تشویق به مشارکت در یادگیری و اشتیاق در تحصیل می‌کند (چن و جانگ، ۲۰۱۰).

نتایج دیگر پژوهش نشان داد تاثیر مستقیم سلامت معنوی بر اشتیاق تحصیلی معنادار نمی‌باشد ولی تاثیر مستقیم سلامت معنوی بر انگیزش درونی و بیرونی تاثیر گذار می‌باشد و با بی انگیزگی رابطه معکوس دارد. این یافته همسو با پیشینه پژوهشی توان و همکاران (۱۳۹۸) نمی‌باشد که نشان داد هوش معنوی منجر به افزایش اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی می‌شود ولی با پژوهش ناهودا و همکاران (۲۰۲۳) که نشان داد هوش معنوی باعث انگیزه برای یادگیری متون اسلامی می‌شود همسو می‌باشد. معنویت به عنوان مفهومی شناختی- انگیزشی، بیانگر مجموعه ای از منابع و مهارت‌های انطباقی است که فرآیند حل مسأله و دستیابی به هدف را تسهیل می‌نماید و به افراد احساس کنترل و کارآمدی می‌بخشد و می‌تواند کنترل شخصی را افزایش دهد. معنویت به عنوان هوش غایی که مسایل معنایی و ارزشی را نشان می‌دهد و ظرفیتهای سازگاری روانی را در بر می‌گیرد، بر جنبه های غیرمادی و غیرجبری بنا شده و دربرگیرنده منابع معنوی، ارزشها و ویژگیهایی است که عملکرد و انگیزه های امور روزانه را افزایش می‌دهد و پرسش هایی را در رابطه با نقش فرد درارتباط با دیگران مطرح می‌کند که می‌تواند درسخت کوشی، اشتیاق و علاقه و نهایتاً انگیزه برای پیشرفت مؤثر باشد. بنابراین از طریق معنویت هیجانانگیز مثبت بیشتری در زندگی تجربه می‌گردد و نشاط برای انجام اعمال افزایش می‌یابد. معنویت باعث معنا شده و امیدواری و خوشبینی را افزایش می‌دهد. باعث بینشی عمیق در وقایع زندگی می‌شود و شخص را در برابر حوادث زندگی مقاوم می‌کند و به وسیله آن افراد به مشکلات معنایی و ارزشی پرداخته و آن را حل می‌کند (گرین و دوبل، ۲۰۱۰).

نتایج دیگر پژوهش نشان داد تاثیر مستقیم انگیزش بر اشتیاق تحصیلی معنی دار می‌باشد. این یافته همسو با پیشینه پژوهشی نعامی و پیریایی (۱۳۹۱) می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان مطرح کرد انگیزه درونی باعث احساس کفایت و کنترل می‌شود و می‌تواند اشتیاق تحصیلی را افزایش دهد. فراگیران فعالیت های آموزشی را عاملی در جهت کامروایی نیاز خود در نظر می‌گیرند و اهداف یادگیری را در راستای اهداف شخصی خود می‌بینند. افزایش هدف گذاری، حل مسئله و تصمیم گیری منجر به افزایش توانایی در ارزیابی مهارت ها و در نظر گرفتن ابعاد مختلف یک موضوع و همچنین قابلیت تعیین پیامدها هنگام تصمیم گیری می‌شود و مهارت‌های خودارزشیابی، عملکرد مستقلانه و قدرت سازگاری با تغییرات اشتیاق به تحصیل را افزایش می‌دهد. بی انگیزگی تحصیلی به احساس ناتوانی در تکمیل یک فعالیت به طور موفقیت آمیز می‌انجامد و باعث می‌شود افراد چنین

تصور کنند که نمی توانند در انجام یک فعالیت به نتیجه مورد نظر برسند و این مسئله باعث می شود فراگیران به فعالیت تحصیلی ارزش و اهمیت ندهند و بر کاهش اشتیاق به تحصیل تاثیر می گذارد.

نتایج دیگر پژوهش نشان داد انعطاف پذیری، غرقگی و سلامت معنوی به واسطه انگیزش بر اشتیاق تحصیلی تاثیرگذار است. در مورد این یافته پژوهشی که بتواند تمام متغیرها را در یک مدل مورد بررسی قرار بدهد یافت نشد. در مورد تبیین این یافته می توان مطرح کرد افرادی که از انعطاف پذیری شناختی برخوردارند با تغییر آمایه های شناختی به منظور سازگاری با محرک های در حال تغییر محیطی قادر می شوند در برابر فشارها و چالش ها برخورد مناسب و کارآمد داشته باشند. آن ها با بکارگیری توجیه های جایگزین چارچوب های فکری خود را به صورت مثبت بازسازی می کنند و موقعیت های چالش انگیز را می پذیرند. با بازسازی مثبت چارچوب فکری می تواند سطح انگیزه درونی را افزایش دهد و بر اشتیاق تحصیلی تاثیر بگذارد. در غرقگی که حالتی از تجارب بهینه است فرد در حالت تمرکز شدید قرار گرفته و آن ها حالت لذت و پاداش زیادی را تجربه می کنند. با فعال شدن این نواحی تحت تاثیر مهارت و تسلط فرد در یک شرایط چالش انگیز کنجکاوی برای کسب مهارت ها و دانش جدید فعال تر شده به واسطه انگیزه تحصیلی بر اشتیاق تحصیلی تاثیر مثبت بگذارد. همچنین معنویت به عنوان مفهومی شناختی- انگیزشی که بیانگر مجموعه ای از منابع و مهارت های انطباقی است فرآیند حل مسأله و دستیابی به هدف را تسهیل می نماید و و به افراد احساس کنترل و کارآمدی می بخشد ظرفیت های سازگاری روانی با معنا افزایش یافته و هیجانان مثبت بیشتری در زندگی تجربه می گردد و نشاط برای انجام اعمال افزایش می یابد. بنابراین یافته های این پژوهش می تواند مطرح کند که انگیزش به عنوان میانجی عمل می کند و بر شناخت و احساسات فرد اثر می گذارد. یعنی مقدار رابطه بین غرقگی، مولفه انعطاف پذیری از کارکرد شناختی با اشتیاق تحصیلی تحت تاثیر انگیزش عمل می کند. محدودیت های این پژوهش عبارتند از این که اتکای صرف بر اطلاعات حاصل از خودسنجی به دلیل امکان عدم خویشتن نگری کافی شرکت کنندگان و عدم پاسخ دقیق آن ها هنگام تکمیل پرسشنامه ها و میزان صداقت پاسخگویان در پاسخگویی به گویه های پرسشنامه، احتیاط در تعمیم نتایج پژوهش به سایر جوامع آماری، عدم مشخص کردن قطعی علیت بین متغیرها به دلیل نوع مطالعه و الگوی همبستگی در پژوهش، سوگیری و دربرنگرفتن تمامی ابعاد و عوامل موثر بر اشتیاق تحصیلی در مدل پژوهش به دلیل ماهیت پیچیده و چند بعدی بودن این متغیرها از جمله محدودیت های این پژوهش می باشد. یافته های این پژوهش می تواند افق تازه ای را در اختیار مشاوران تربیتی قرار دهد تا مداخلات خود را مبتنی بر شرایط تحصیلی دانشجویان به روز کنند و با تاکید بر عوامل مهم در اشتیاق تحصیلی که می تواند تا

حد زیادی پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی باشد کمک کند. بنابراین با توجه به یافته های پژوهش پیشنهاد می شود برنامه ریزی جهت تقویت انگیزش تحصیلی برای دانشجویان انجام شود.

منابع

- بالجانی اسفندیار، خشابی جواد، امان پور الهام و عظیمی ندا. (۱۳۹۰). بررسی ارتباط بین سلامت معنوی، مذهب و امید در بیماران مبتلا به سرطان. مجله حیات. ۱۷(۳). ۲۷-۳۷.
- برزه گر بفرویی، کاظم، برزگر بفرویی، مهدی و ملایی بهرامی، یعقوب. (۱۳۹۳). نقش جهت گیری هدف و راهبردهای فراشناختی خواندن در پیش بینی انگیزش تحصیلی. فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی، سال دوم، ۹ (۵). ۲۷-۴۲.
- توان بهمن، قمی مهین، مسلمی زهرا، جعفری پور فردوسیة حسن، محمودی سید عبدالله، مسلمی اعظم. (۱۳۹۸). رابطه هوش معنوی با اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۹ (۱)، ۲۳۹-۲۴۷.
- چمنی، محمد، عجم، علی اکبر، و مجتبی، سلم آبادی. (۱۳۹۶). بررسی نقش هوش اجتماعی و انگیزش تحصیلی در اشتیاق تحصیلی دانشجویان رشته پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. مجله توسعه آموزش جندی شاپور اهواز، ۸(۴)، ۳۹۹-۴۰۸.
- رحیم پور، شکوفه، عارفی، مژگان، و منشئی، غلام رضا. (۱۳۹۸). اثر بخشی آموزش ذهن آگاهی بر غرقگی و ثبات قدم دانش آموزان دختر دوره دوم متوسطه. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۱۱(۱)، ۷۰-۹۱.
- شهبابی، زیبا (۱۳۹۲). بررسی مقایسه ای کارکردهای اجرایی مغز دانش آموزان دبستانی و تعیین رابطه کارکردهای اجرایی با حیثه های از آسیب های روانی (اختلال افسردگی، اختلال کم توجهی - بیش فعالی، اختلال یادگیری، اختلال سلوک، اختلال وسواس - بی اختیاری) در دو جنس. پایان نامه دکتری، دانشگاه الزهراء، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی.
- فیروزی، ستاره (۱۳۸۹). رابطه کارکردهای اجرایی استدلال، سازماندهی - برنامه ریزی و حافظه کاری با میزان اضطراب امتحان دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد: دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

نعامی، عبدالزهرا و پیریایی، صالحه. (۱۳۹۱). رابطه ابعاد انگیزش تحصیلی با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان‌های شهر اهواز. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۶(۱۶)، ۲۹-۴۲.

-Amiri, M., Chaman, R., Mohammadnejad, F., & Khosravi, A. (2018). The correlation between happiness and spiritual health with academic self-efficacy among medical sciences students. *International Journal of Health Studies* .

-Bageri, M., Bafroei, K. B., & Estabragi, M. (2022). Structural equation model for predicting academic enthusiasm based on attribution styles and psychological capital with the mediation of infatuation experience in university students. *Journal of Educational Psychology Studies*, 19(47), 32-16..

-Csikszentmihalyi, M., & Csikszentmihalyi, M. (2014). Flow and education. Applications of flow in human development and education: The collected works of Mihaly Csikszentmihalyi, Springer Dordrecht, 129-151.

-Chen, K.C., & Jang, S.J.(2010). Motivation in online learning: Testing a model of self-determination theory. *Journal of Computers in Human Behavior*, 26, 741-752.

-Depue, R. A., & Collins, P. F. (1999). Neurobiology of the structure of personality: Dopamine, facilitation of incentive motivation, and extraversion. *Behavioral and brain sciences*, 22(3), 491-517.

-Green, W. N., & Noble, K. D. (2010). Fostering spiritual intelligence: Undergraduates' growth in a course about consciousness. *Advanced development*, 12, 26.

-Hoffman, D. L., & Novak, T. P. (2009). Flow online: lessons learned and future prospects. *Journal of interactive marketing*, 23(1), 23-34.

-Hufton, N. R., Elliott, J. G., & Illushin, L. (2002). Educational motivation and engagement: Qualitative accounts from three countries. *British Educational Research Journal*, 28(2), 265-289.

-Huang, X., Lin, C. H., Sun, M., & Xu, P. (2022). Metacognitive skills and self-regulated learning and teaching among primary school teachers: The mediating effect of enthusiasm. *Metacognition and Learning*, 17(3), 897-919.

-Liu, Y., Hau, K. T., Liu, H., Wu, J., Wang, X., & Zheng, X. (2020). Multiplicative effect of intrinsic and extrinsic motivation on academic performance: A longitudinal study of Chinese students. *Journal of Personality*, 88(3), 584-595.

-Ming, D., Chen, Q., Yang, W., Chen, R., Wei, D., Li, W., ... & Zhang, Q. (2016). Examining brain structures associated with the motive to achieve success and the motive to avoid failure: A voxel-based morphometry study. *Social Neuroscience*, 11(1), 38-48.

-Martin, A. J., & Dowson, M. (2009). Interpersonal relationships, motivation, engagement, and achievement: Yields for theory, current issues, and educational practice. *Review of educational research*, 79(1), 327-365.

-Nahuda, N., Nurhasanah, N., & Nadiyah, N. (2023). The Influence of Spiritual Intelligence on Students' Learning Motivation (Survey at SMA Negeri 103 Jakarta). *Riwayat: Educational Journal of History and Humanities*, 6(4), 2604-2622

-Nejati V. (2013). Cognitive abilities questionnaire: Development and evaluation of psychometric properties. *Advances in Cognitive Science*. 15(2):11-9. [Link]

-Paloutzian, R. F., & Ellison, C. W. (1982). Loneliness of life. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.). *Loneliness: A sourcebook of current theory, research, and therapy* New York: Wiley Inter science, 224-237 .

-Peifer, C., & Engeser, S. (Eds.). (2021). *Advances in flow research*. Cham: Springer International Publishing.

-Poon, K., Ho, M. S., & Chou, K. L. (2022). Executive functions as mediators between socioeconomic status and academic performance in Chinese school-aged children. *Heliyon*, 8.(^)

-Ruiz-Alfonso, Z., & León, J. (2016). The role of passion in education: A systematic review. *Educational Research Review*, 19, 173-188.

-Takeuchi, H., Taki, Y., Nouchi, R., Sekiguchi, A., Kotozaki, Y., Miyauchi, C. M., & Kawashima, R. (2014). Regional gray matter density is associated with achievement motivation: evidence from voxel-based morphometry. *Brain Structure and Function*, 219, 71-83.

-Vallerand, R. J., Chichekian, T., & Paquette, V. (2020). Passion in education. Promoting motivation and learning in contexts: Sociocultural perspectives on educational interventions, 115.

-Vallerand, R. J. (2016). The dualistic model of passion: theory, research, and implications for the field of education. In *Building Autonomous Learners: Perspectives from research and practice using self-determination theory*. Singapore: Springer Singapore. 31-58 .

-Vallerand, R. J., Chichekian, T., & Schellenberg, B. J. (2024). The role of passion in education. In *Handbook of Educational Psychology*. Routledge, 245-268 .

-Zembylas, M. (2007). A politics of passion in education: The Foucauldian legacy. *Educational Philosophy and Theory*, 39(2), 135-149.

The Mediating Role of Academic Motivation in the Relationship between Flow, Cognitive Performance, and Spiritual Health with Academic Enthusiasm

Farahnaz Ataeian¹, Shahnaz Khaleghipour²

Abstract

Understanding the factors that influence academic interest is considered a fundamental goal. This research was conducted to examine the mediating role of academic motivation in relation to flow, cognitive performance, and spiritual health in the context of academic enthusiasm. The research method employed was descriptive correlation. The statistical population consisted of students from Isfahan University in 2022, with a sample size of 200 participants responding to the questionnaires. The research tools included Vallerand et al.'s academic motivation, Wang et al.'s academic enthusiasm, Jackson and Martin's flow, Nejat's cognitive functions, and Paloutzian and Wallison's spiritual health questionnaires. The findings indicated that the overall fit of the model was confirmed by the goodness of fit index of the root mean square residual. The variables of cognitive performance, flow, and spiritual health explained 40.8% of the variance in academic enthusiasm. According to the standardized coefficients, it can be concluded that both extrinsic and intrinsic motivation have a greater impact on academic enthusiasm than cognitive performance and spiritual health. Specifically, cognitive performance, flow, and spiritual health account for only 26.3% of the variance in intrinsic motivation and 15.4% in extrinsic motivation. At the 95% confidence level, the paths from cognitive performance, flow, and spiritual health to academic enthusiasm were found to be significant. Additionally, the path of spiritual health and cognitive performance (mental flexibility) influences motivation, while the path of cognitive performance (planning and problem-solving) affects academic enthusiasm. Therefore, academic motivation serves as a mediating

---

¹ . Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Isfahan University of Quranic Studies

² . Department of Psychology, Naein Branch, Islamic Azad University, Naein, Iran
(Corresponding Author) Sh.khaleghipour@iau.ac.ir

variable that influences the relationships between cognitive functions, flow, and spiritual health with academic enthusiasm.

Keywords: academic motivation, flow, cognitive performance, spiritual health, passion for education